

प्रेस विज्ञप्ति

"हो! हामी क्षयरोग अन्त्य गछौं। राष्ट्रिय अभियान, हाम्रो योगदान।"
(Yes! We can End TB: Led by Country, Powered by Us)

विश्व क्षयरोग दिवस: मार्च २४, २०२६ (२०८२ चैत १०)

हरेक वर्ष मार्च २४ का दिन विश्वभर विश्व क्षयरोग दिवस मनाइन्छ। नेपालमा पनि सन् २०३५ सम्म क्षयरोग महामारी अन्त्य गर्ने तथा सन् २०५० सम्म देशलाई क्षयरोगमुक्त बनाउने लक्ष्यसहित यस वर्ष "हो! हामी क्षयरोग अन्त्य गछौं। राष्ट्रिय अभियान, हाम्रो योगदान।" भन्ने मूल नाराका साथ वि.सं. २०८२ चैत १० मा यो दिवस संघ, प्रदेश र स्थानीय सबै तहमा मनाइँदैछ। यस नाराले राष्ट्रिय अभियान, साझा जिम्मेवारी र जनसहभागिताको महत्वलाई स्पष्ट रूपमा उजागर गर्दछ।

नेपालमा क्षयरोग अझै पनि प्रमुख जनस्वास्थ्य समस्याको रूपमा रहेको छ। यो एक सङ्क्रामक रोग हो जसले हरेक वर्ष हजारौं मानिसलाई प्रभावित पारिरहेको छ। विश्व स्वास्थ्य सङ्गठनका अनुसार सन् २०२४ मा नेपालमा अनुमानित ६७,००० नयाँ क्षयरोगका बिरामी रहेका छन्, जसको दर प्रति एक लाख जनसङ्ख्यामा २२७ रहेको छ। साथै, हरेक वर्ष करिब १६,००० जनाको क्षयरोगका कारण मृत्यु हुने अनुमान गरिएको छ, जसको मृत्यु दर प्रति एक लाखमा ५३ रहेको छ।

गत आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा राष्ट्रिय क्षयरोग कार्यक्रममा औषधी संवेदनशील क्षयरोगका बिरामी ३९१५१ जना पहिचान गरी उपचार गरिएको थियो। तीमध्ये ३९ प्रतिशत महिला, ६१ प्रतिशत पुरुष र ५.६ प्रतिशत १५ वर्षमुनिका बालबालिका रहेका थिए। उपचारमा रहेका बिरामीमध्ये ७२ प्रतिशतमा फोक्सोसम्बन्धी क्षयरोग र २८ प्रतिशतमा फोक्सो बाहेक अन्य अङ्गमा हुने क्षयरोग देखिएको थियो। औषधी प्रतिरोधी क्षयरोगका बिरामी ६२५ जना पहिचान गरिएको थियो। उपचार सफलता दर औषधी संवेदनशील क्षयरोगमा ९२ प्रतिशत र औषधी प्रतिरोधी क्षयरोगमा ७६ प्रतिशत रहेको छ।

नेपालले पछिल्ला वर्षहरूमा क्षयरोग नियन्त्रणमा उल्लेखनीय प्रगति हासिल गरेको छ। देशभरका ६,२४१ स्वास्थ्य संस्थामा क्षयरोग उपचार सेवा उपलब्ध छ भने ७८५ संस्थामा निर्दिष्ट माइक्रोस्कोपी सेवा र १४२ संस्थामा द्रुत परीक्षण सेवा निःशुल्क रूपमा सञ्चालनमा छन्। साथै औषधी प्रतिरोधी क्षयरोग उपचारका लागि ३१ केन्द्र र ९८ उपकेन्द्र सञ्चालनमा रहेका छन्। १४९ स्थानीय तहमा "क्षयरोग मुक्त नेपाल अभियान" विस्तार गरिएको छ र एआई जडित ९ डिजिटल एक्स-रेमार्फत समुदायस्तरमा सक्रिय बिरामी खोजी कार्य निरन्तर रूपमा भईरहेको छ।

यद्यपि, अझै पनि हामी माझ चुनौतीहरू विद्यमान छन्। अनुमानित ४२ प्रतिशत बिरामी उपचारको पहुँचमा आउन सकेका छैनन्। साथै, ५१ प्रतिशत बिरामी र तिनका परिवारले आर्थिक भार (Catastrophic Cost) व्यहोर्नुपरेको छ भने लाञ्छना (Stigma) र सामाजिक भेदभाव (Social Discrimination) ले पनि समस्या जटिल बनाएको छ। त्यसैगरी पर्याप्त स्रोतसाधनको अभाव पनि अर्को प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेको छ।

आगामी दिनमा एआई जडित डिजिटल एक्स-रे प्रविधिको विस्तार, नवीन निदान सेवा सुदृढीकरण, द्रुत परीक्षण विस्तार, गुणस्तरीय उपचारमा पहुँच सुनिश्चितता तथा प्रदेश र स्थानीय तहको नेतृत्वमा कार्यक्रम कार्यान्वयनलाई प्राथमिकता दिइनेछ। निजी क्षेत्र, समुदाय तथा बहुक्षेत्रीय समन्वयलाई अझ मजबुत बनाइनेछ।

राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्रले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तह, विकास साझेदार, निजी क्षेत्र, नागरिक समाज, स्वास्थ्यकर्मी, सञ्चारमाध्यम र सम्पूर्ण समुदायलाई सक्रिय सहकार्यका लागि आह्वान गर्दछ। क्षयरोग अन्त्यका लागि सबैको साझा प्रतिबद्धता, सहकार्य र योगदान अपरिहार्य छ। आउनुहोस्, हामी सबै मिलेर नेपालबाट क्षयरोग अन्त्य गरौं।

राष्ट्रिय क्षयरोग कार्यक्रमसँग सम्बन्धित गतिविधिहरूका बारेमा थप जानकारीका लागि कृपया राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्रको वेबसाइट <https://www.ntcc.gov.np/> मा हेर्नुहोस्।

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय

राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

ठिमी, भक्तपुर

२०८२ चैत्र ९ गते सोमबार

Tuberculosis Profile, FY 2081/82 Nepal

Estimates of TB burden*	Number	Rate (per 100000 Population)
Total TB incidence	67000	227
HIV positive TB incidence	420	1.4
MDR/RR-TB incidence	2400	8.1
HIV negative TB mortality	16000	53
HIV positive TB mortality	160	0.53

Estimated percentage of people with multidrug-resistant or rifampicin (MDR/RR-TB)*	
New pulmonary bacteriologically confirmed case	3.5%
Previously treated pulmonary bacteriologically confirmed cases	4%

TB case notifications**	
Total new and relapse (Including, Unknown Previous Treatment History-UPTH)	38,606
- % tested with rapid diagnostics at time of diagnosis	-
- % with known HIV status	93.9%
- % pulmonary	72.4%
- % bacteriologically confirmed among pulmonary	80.5%
- % children aged 0-14 years	5.6%
- % women	39.0%
- % men	61.0%
Total cases notified	39,151

Universal health coverage and social protection	
TB treatment coverage (notified/estimated incidence)*	60%
TB affected households facing catastrophic total costs***	51%
TB Case fatality ratio (estimated mortality/estimated incidence)*	25%

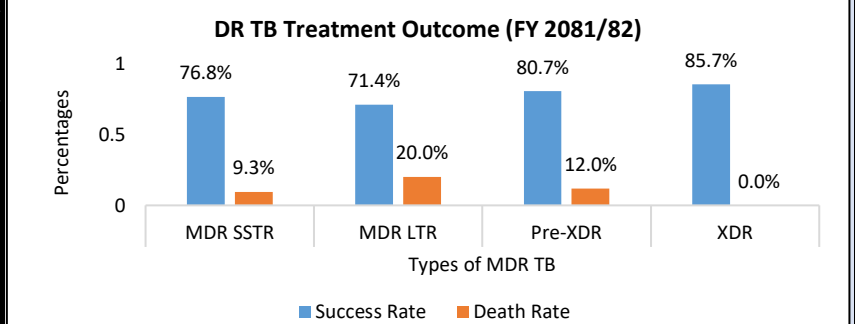
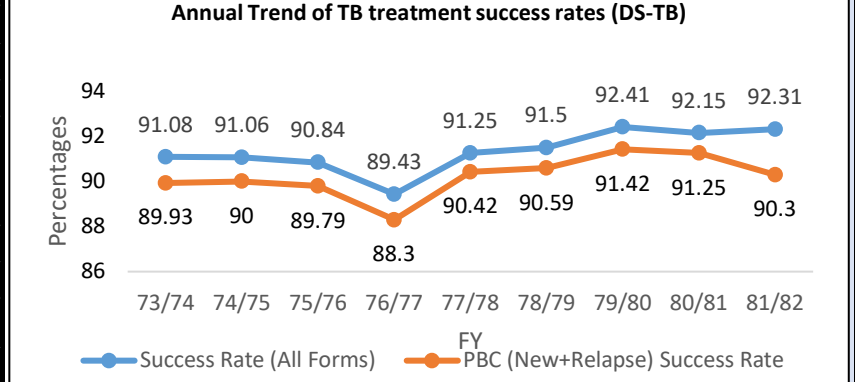
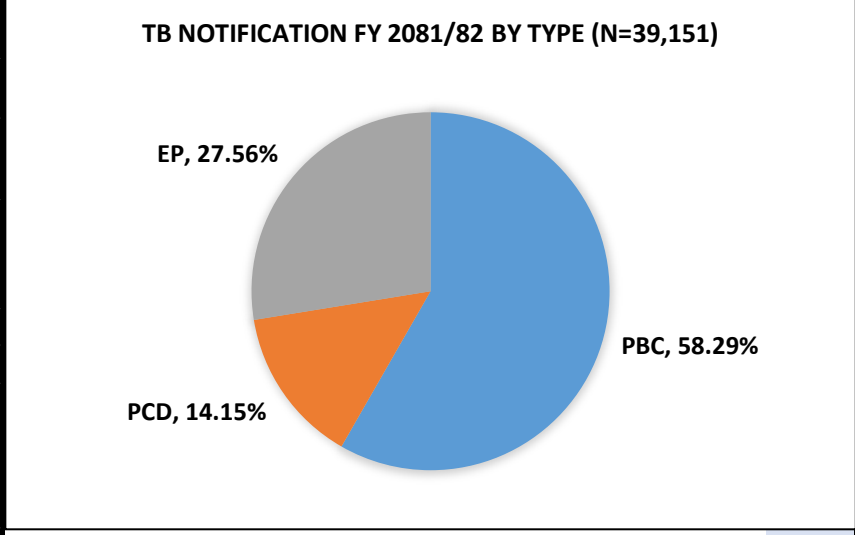
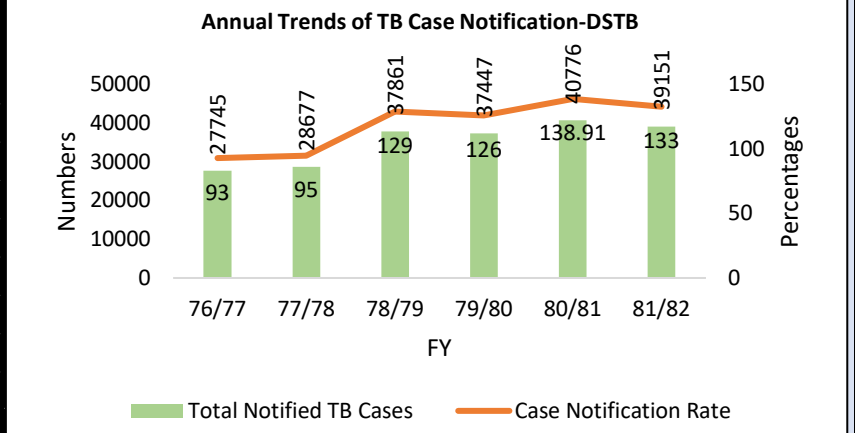
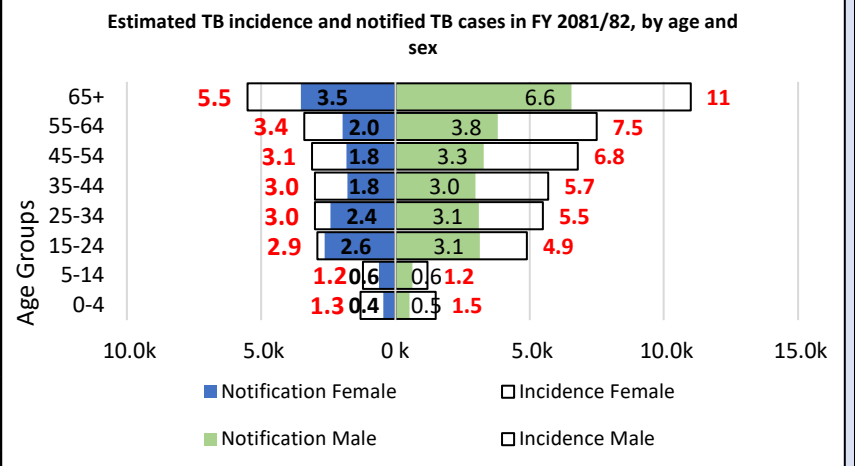
TB/HIV care in new and relapse TB patients**		
	Number	(%)
% with known HIV status among total cases	36778	93.9
Patients with known HIV-status who are HIV-positive	252	0.7
On antiretroviral therapy	223	88.5

Drug-resistant TB care****	
% of bacteriologically confirmed TB cases tested for rifampicin resistance	
New cases	71%
Previously treated cases(Including Relapse)	78%
Laboratory-confirmed cases	MDR/RR-TB: 621, XDR-TB: 4
Patients started on treatment	MDR/RR-TB: 396, XDR-TB:4

Treatment success rate and cohort size**		
	Success (%)	Cohort (N)
New and relapse cases	92.4	39,072
Previously treated cases, excluding relapse	85	673
MDR/RR-TB cases started on second-line treatment****	75.6	504
XDR-TB cases started on second-line treatment****	85.7	7

TB preventive treatment****	
% of children (aged <5 years) household contacts of bacteriologically-confirmed TB cases on preventive treatment	73%

* Data source: Global TB Report, 2025, WHO
** Data source: HMIS Report, DoHS/MoHP, GoN, FY 2081/82
*** Data source: National TB Patient Cost Survey, in Nepal 2024
****Data source: NTPMIS, NTCC, GoN, FY 2081/82

Every Year (DSTB Estimated)

39,151 DSTB cases and 625 DRTB cases Notified

67,000 New TB Cases

27,849 (41.6%) TB cases Missed

Male: 64%

Female: 36%

16,000 Death

Almost half of Nepal's population are infected with TB (Latent Infection)

Every Year (DRTB Estimated)

2,400 New DRTB cases

1,775 (73.9%) DR TB cases Missed

Nepal is one of high burden countries for DR TB

National Tuberculosis Program

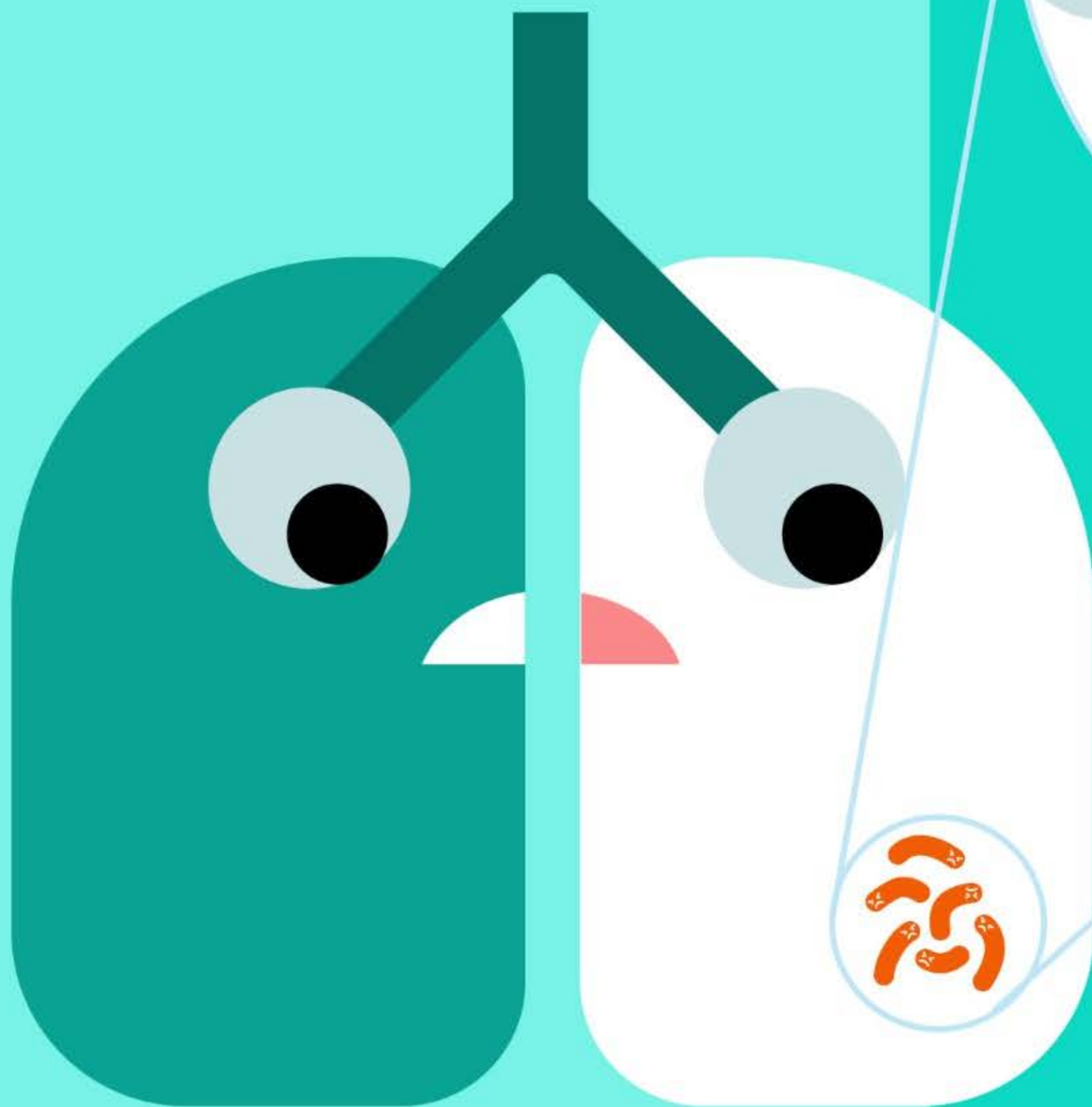
TB FACT SHEET

FY 2081/82

Program Indicators	National Level						FY 2081/82 by Province						
	2076/77	2077/78	2078/79	2079/80	2080/81	2081/82	Koshi	Madesh	Bagmati	Gandaki	Lumbini	Karnali	Sudurpaschim
Number of Service Sites													
DOTS Center	4955	5503	5971	6209	6241	6241	1117	1006	1227	831	922	425	713
DR Treatment Centers	22	22	22	24	29	31	4	5	5	3	4	2	8
DR Treatment Sub-Centers	81	81	81	98	98	98	17	17	23	9	14	16	2
DR Homes	1	1	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-
DR Hostel	6	6	6	6	6	6	1	1	1	-	1	-	2
DRTB Referral Centers	-	3	3	3	3	3	-	-	-	1	1	-	1
TB Designated Microscopy Centers	765	896	896	786	785	785	131	74	154	101	145	57	123
mWRD (Xpert MTB/RIF) sites	72	84	93	113	117	117	19	21	25	10	21	9	12
mWRD (Xpert MTB/XDR) sites				19	21	21	3	2	5	3	4	1	3
mWRD (Truenat) sites						25	8	1	2	2	2	1	9
Culture Labs and DST	2	2	2	2	2	2	-	-	2	-	-	-	-
Line Probe Assay (LPA)	2	2	2	2	2	2	-	-	2	-	-	-	-
Solid Culture			2	2	2	2	1	-	-	1	-	-	-
TB Case Notification													
Total Notified TB Cases (All Forms of TB)	27745	28677	37861	37447	40776	39151	4787	9596	8933	2783	7862	1539	3651
Case Notification Rate (All Forms of TB)	93	95	129	126	139	133	96	153	143	115	151	90	136
Case Notification Rate (PBC New and Relapse)	50	53	73	71	78	76	54	97	73	59	87	49	85
Types of TB													
PBC	15171	16258	21628	21458	22821	22821	2758	6160	4671	1461	4591	845	2335
PCD	3816	3960	5677	5691	5539	5539	628	1315	1111	618	1238	207	422
EP	8758	8459	10556	10298	10791	10791	1401	2121	3151	704	2033	487	894
New and Relapse TB Cases (Incidence)	27232	28182	37287	36819	38563	38563	4664	9505	8787	2727	7792	1516	3572
Distribution By Age and Sex (%)													
Female	37%	38%	38%	38%	39%	39%	35%	39%	42%	39%	39%	37%	37%
Male	63%	62%	62%	62%	61%	61%	65%	61%	58%	61%	61%	63%	63%
Child (0-14)	6.0%	6.6%	8.7%	8.0%	8.6%	5.6%	4.0%	5.9%	4.7%	2.6%	8.1%	8.8%	5.4%
Age Group (15-64)	77%	76%	72%	71%	68%	68.7%	75.4%	62.2%	76.1%	63.7%	65.3%	71.9%	68.8%
Age Group (65+)	17%	18%	19%	21%	23%	25.6%	20.7%	31.9%	19.2%	33.7%	26.6%	19.3%	25.8%
Contribution by Sectors (%)													
Community	19%	21%	19%	16%	14%	13%	13.3%	25.8%	8.0%	11.4%	3.2%	10.9%	13.4%
Private	22%	33%	32%	29%	27%	27%	27.2%	23.5%	29.1%	25.3%	28.2%	22.2%	15.2%
TB/HIV (%)													
Total HIV Test	51%	72%	74%	89%	95.4%	93.9%	93.7%	85.6%	93.5%	98.2%	100.0%	99.8%	98.6%
Total Positive	0.9%	0.8%	0.8%	0.63%	0.63%	0.69%	0.76%	0.40%	0.80%	1.24%	0.59%	0.26%	0.94%
Total ART enrollment	91.9%	89.0%	97.0%	98.6%	98.0%	88.5%	91.2%	72.7%	86.6%	91.2%	100.0%	100.0%	85.3%
Microscopic Examination													
Presumptive Examined	155371	182830	247398	329234	348385	322155	37718	49600	108535	25076	58580	8278	34368
Sputum Positive	8442	10110	13563	12761	11403	10253	1587	2370	1895	478	2428	213	1282
Positivity Rate (%)	5%	6%	5%	4%	3.3%	3.2%	4.2%	4.8%	1.7%	1.9%	4.1%	2.6%	3.7%
# Performing <300 test Per Year	642	766	766	667	668	667	114	49	139	81	121	50	113
# Performing >= 300 test Per Year	123	130	130	119	119	118	17	25	17	20	23	7	9
GeneXpert Test													
Total Person Tested	47879	69386	151865	158572	197957	178692	22977	27297	56909	14097	30209	10942	16261
MTB Notified	9060	12336	20192	20689	24485	24485	2952	4969	7147	1364	5029	826	2198
Rif Resistance Detected	476	569	942	693	625	625	75	131	166	19	170	12	52
GeneXpert Utilization Rate (%)	19%	25%	48%	45%	55%	49%	40%	44%	66%	44%	42%	46%	50%
Positivity Rate (%)	19.0%	19.0%	13.9%	13.5%	12.9%	13.7%	12.8%	18.2%	12.6%	9.7%	16.6%	7.5%	13.5%
DSTB Treatment Outcome (%)													
Treatment Success Rate	89%	91%	92%	92%	92%	92%	90%	92%	93%	91%	94%	93%	90%
Death Rate	3.3%	3.3%	3.6%	3.0%	3.3%	2.9%	3.7%	2.7%	2.7%	4.5%	3.5%	3.3%	3.9%
DR TB Case Notification													
MDR/RR - Shorter Regimen (BPALM)					14	150	6	41	32	8	36	0	27
MDR/RR - Shorter Regimen (SSTR)	224	218	337	265	212	0	0	0	0	0	0	0	0
MDR/RR - Shorter Regimen (OSSTR)						29	2	5	4	1	9	0	8
MDR/RR - Longer Regimen	84	126	230	189	293	131	31	7	39	25	28	0	1
Pre-XDR - Shorter Regimen (BPAL)						26	3	2	7	1	7	0	6
PRE-XDR - Longer Regimen	68	66	85	84	105	60	18	6	10	2	24	0	0
XDR	8	8	7	8	9	4	0	0	0	1	3	0	0
DR TB Treatment Outcome (%)													
Treatment Success Rate	75%	73%	74%	82%	78%	76%	80%	76%	77%	83%	69%	67%	80%
Death Rate	10%	13%	14%	9%	12%	13%	9%	7%	13%	11%	22%	0%	13%
TPT													
Numbers Eligible for TPT	2242	3294	3802	4346	5319	2895	293	1035	410	115	813	52	177
Numbers Enrolled on TPT	1995	2108	3158	3658	4717	2573	267	864	371	115	744	52	160

क्षयरोग कस्तो रोग हो ?

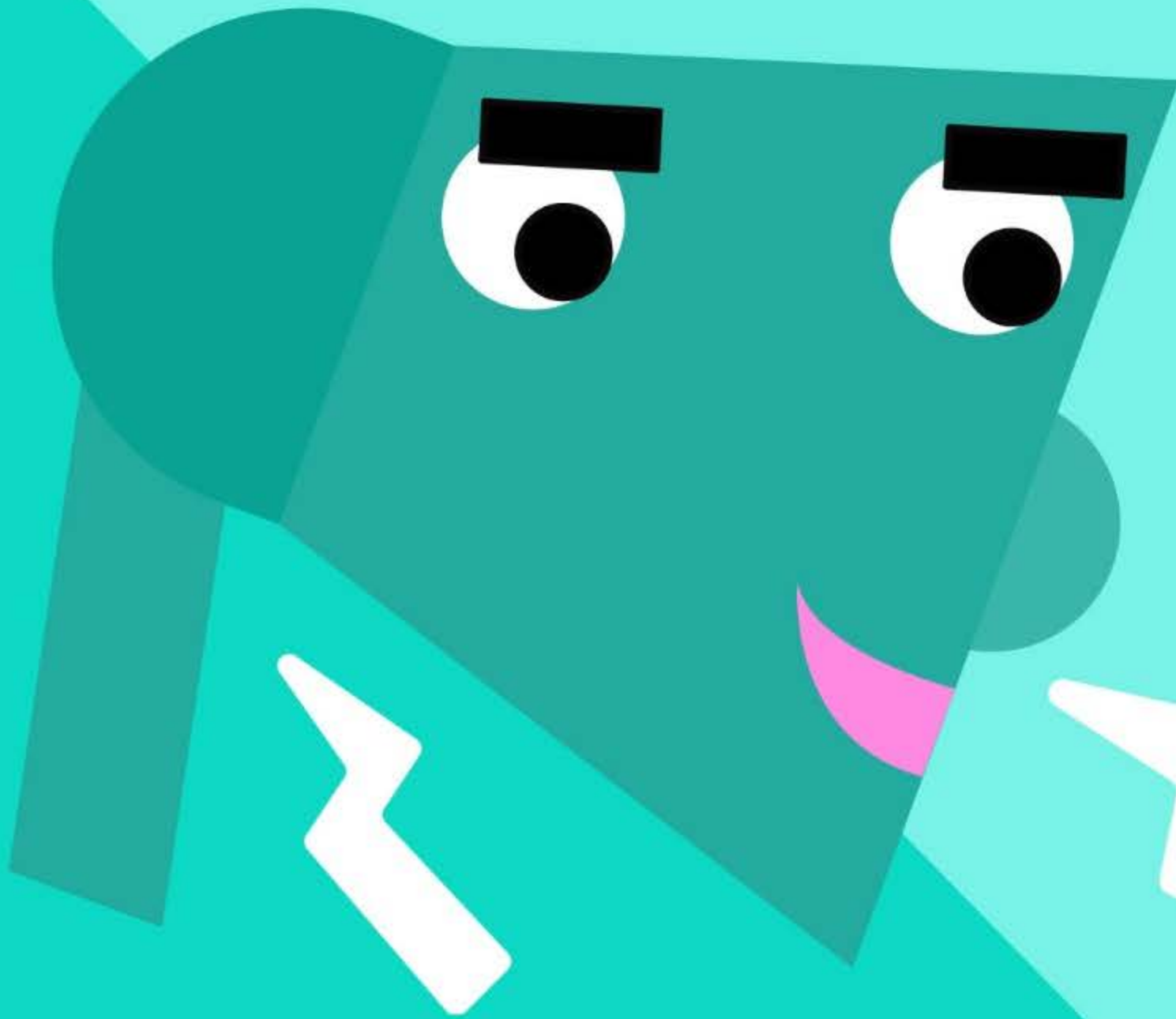
क्षयरोग एक किसिमको
जिवाणुबाट लाग्ने रोग हो ।

सङ्क्रमित व्यक्तिले खोकदा वा
हाच्छुँ गर्दा हावामा निस्कने
छिटाहरूबाट यो रोग सर्दछ ।

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोग

निको हुने रोग हो।

क्षयरोगका लक्षणहरू देखिएमा

क्षयरोगका बिरामीको नजिकको सम्पर्कमा आएको अवस्थामा

यदि तपाईं जोखिम समूहमा (रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता कम भएका व्यक्ति, कुपोषित व्यक्ति र बालबालिकाहरू) पर्नुहुन्छ भने

स्वास्थ्यकर्मीसँग आफ्नो जाँच गराउनुहोस् ।

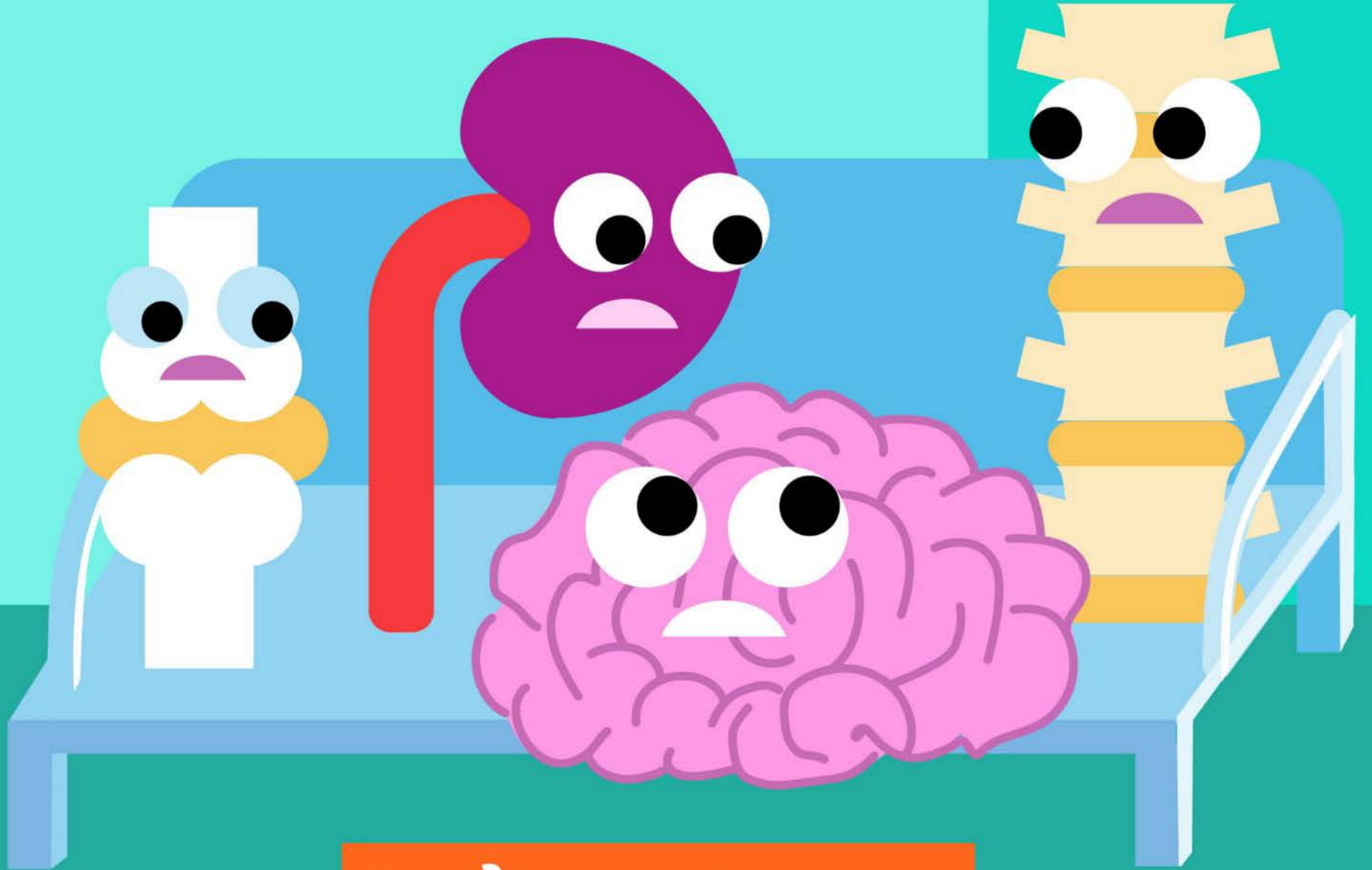

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

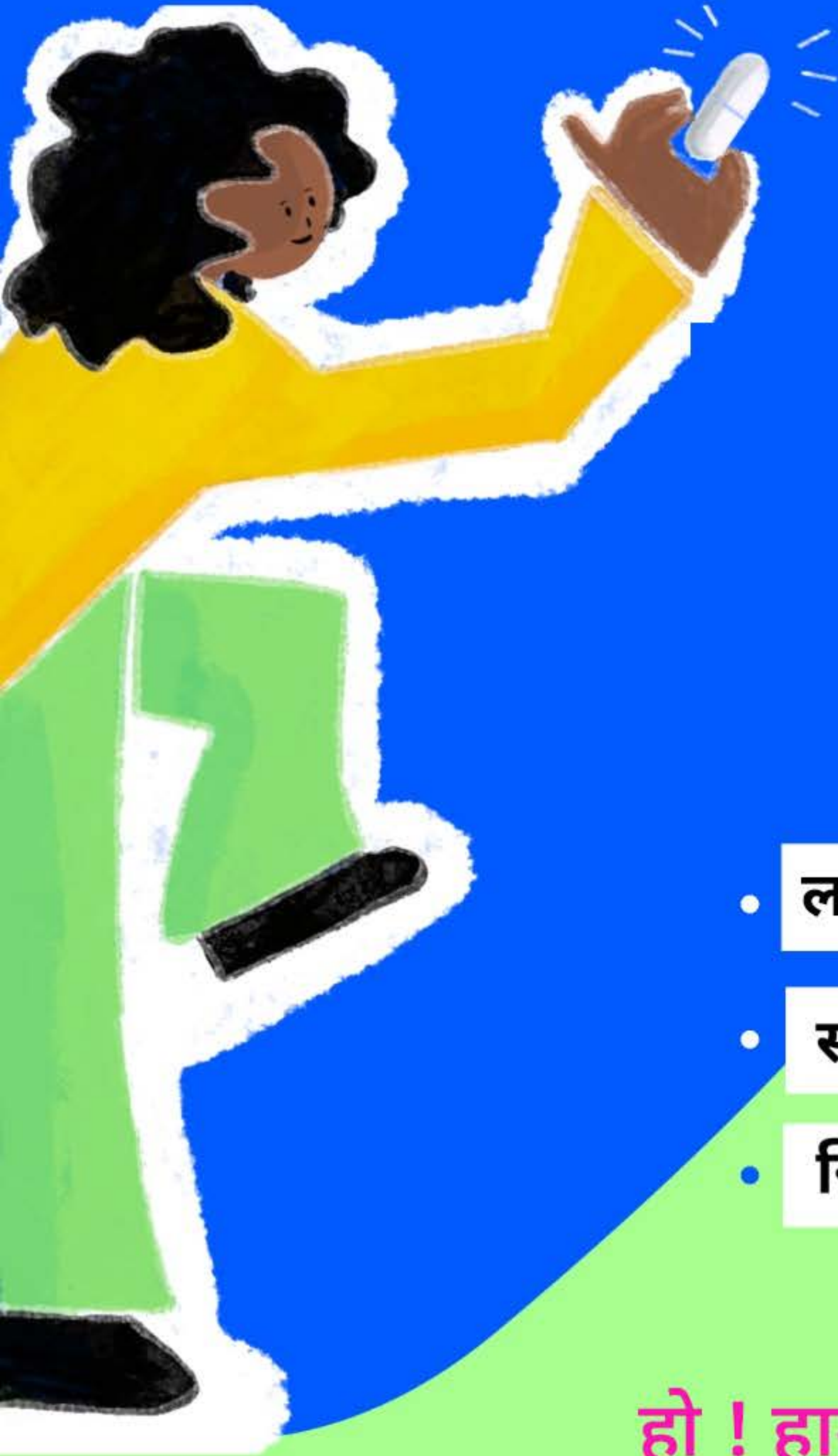
नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोगले मुख्यतया: फोक्सोमा असर गर्ने भएता पनि
शरीरका अन्य अङ्गमा पनि असर पुऱ्याउन सक्छ ।

क्षयरोगका लक्षणहरू :

खोकी लाग्नु, साँझपख ज्वरो आउनु, शरीरको तौल घट्नु

क्षयरोग निको हुने रोग हो ।

- लक्षणहरू बारे थाहा पाऔं ।
- समयमै परीक्षण गराऔं ।
- सिफारिस गरिएको उपचार पूरा गरौं ।

हो ! हामी क्षयरोग अन्त्य गछौं ।
राष्ट्रिय अभियान, हाम्रो योगदान ।

विश्व क्षयरोग दिवस २०२६

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोगको द्रुत निदान
उपलब्ध छ ।

क्षयरोगको द्रुत निदान र प्रारम्भिक उपचारमा
पहुँच सुनिश्चित गर्न आफ्नो स्वास्थ्य
सेवाप्रदायकसँग कुरा गर्नुहोस् ।

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय

राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोग निदानका लागि

द्रुत परीक्षण सेवा

उपलब्ध छ ।

समयमै रोगको निदान सफल
उपचारका लागि महत्वपूर्ण कदम हो ।

हो ! हामी क्षयरोग अन्त्य गछौं ।
राष्ट्रिय अभियान, हाम्रो योगदान ।

विश्व क्षयरोग दिवस २०२६

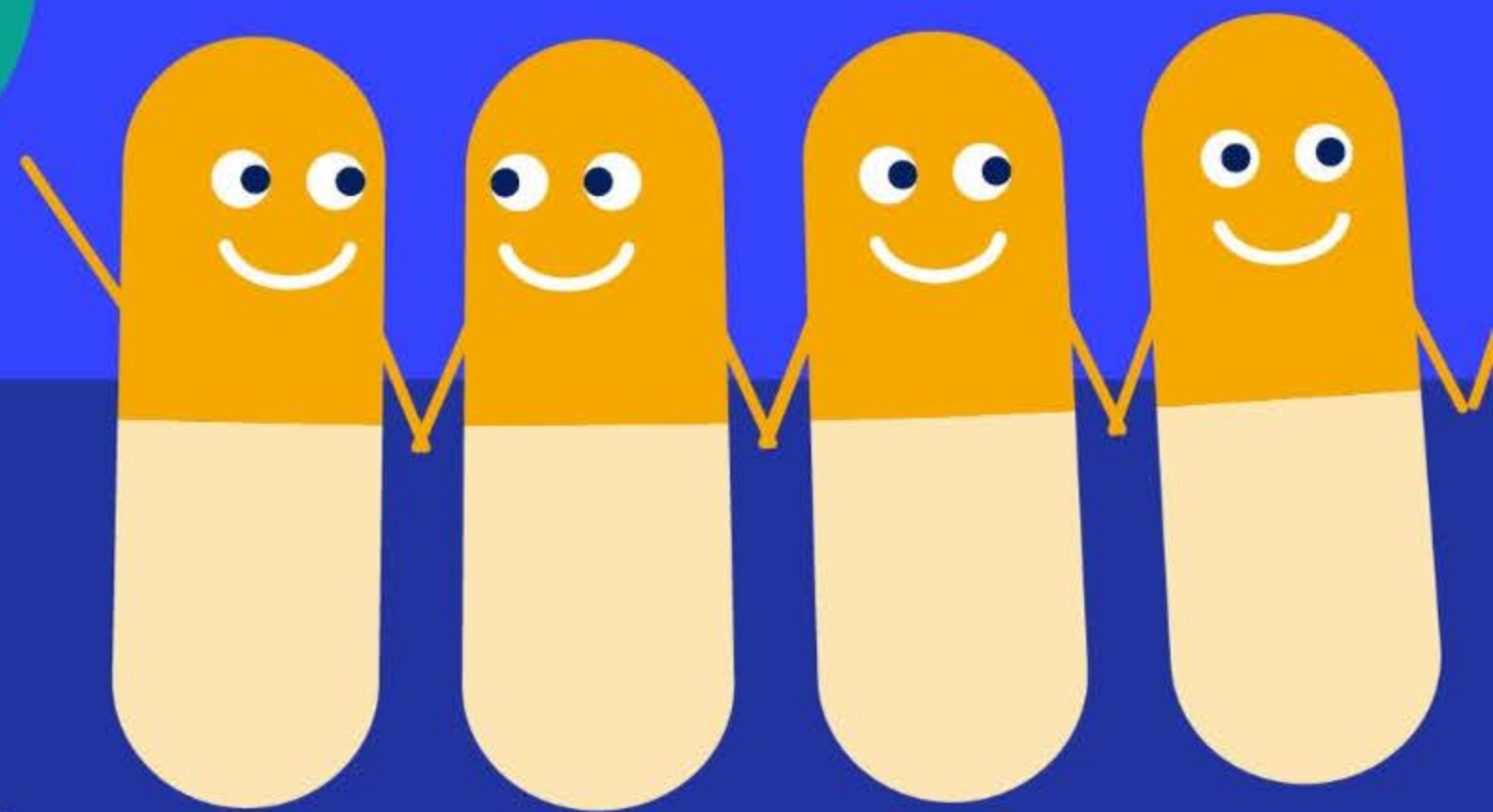

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोगको

उपचार बारे जाठनुपर्ने
तीन कुराहरू :

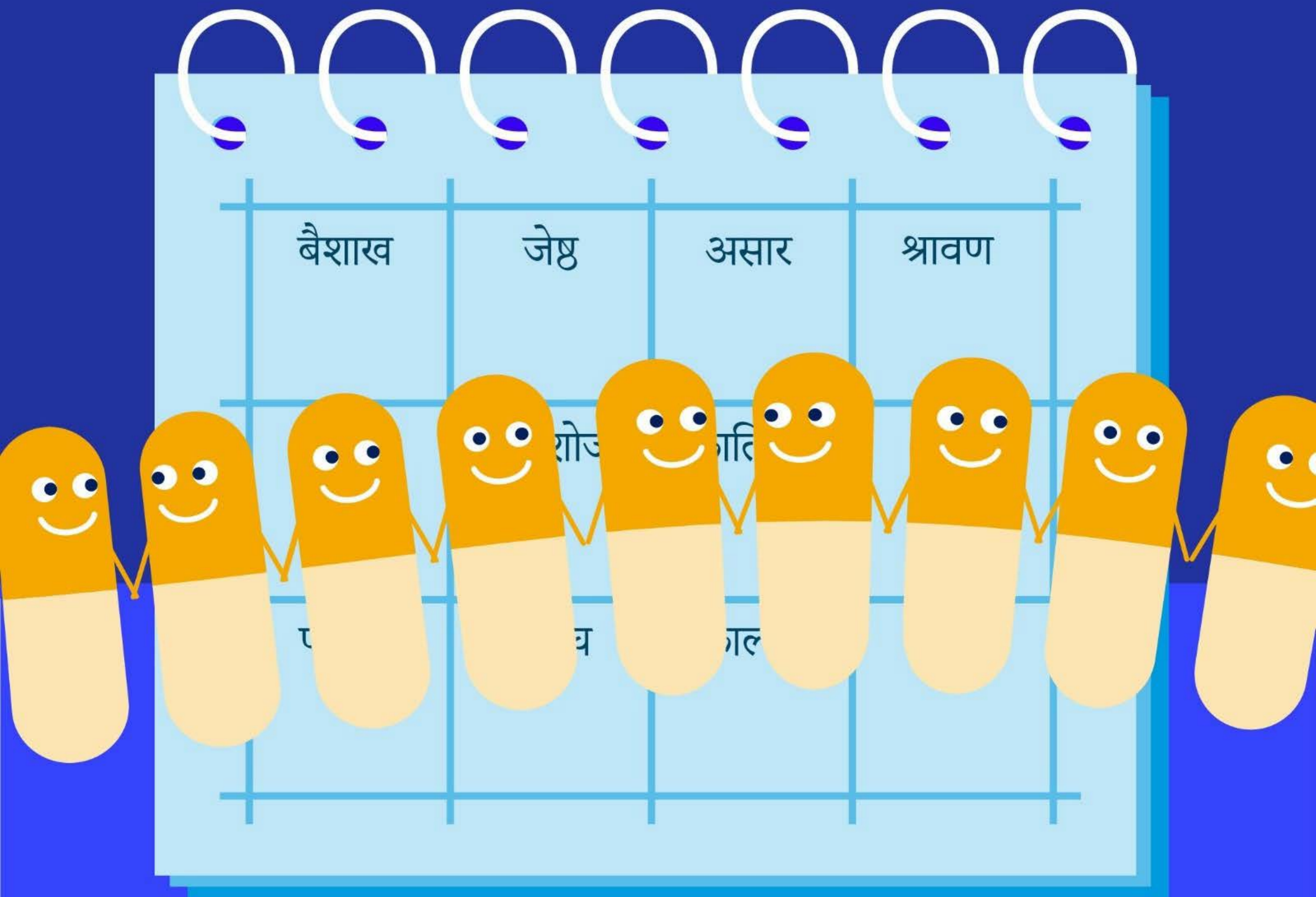
#9

क्षयरोगको उपचार गर्न

एन्टिबायोटिकको प्रयोग गरिन्छ ।

#२

प्रभावकारी उपचारका लागि तोकिएको
अवधिसम्म हरेक दिन **औषधी** खानुपर्छ ।

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

#३

यदि उपचार पूरा नगरेमा

औषधी प्रतिरोधी-क्षयरोग हुन सक्छ ।

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय

राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोगसम्बन्धी लाञ्छना तथा विभेदले मानिसहरूलाई

आवश्यक र गुणस्तरीय उपचारको पहुँचबाट रोक्छ ।

हो ! हामी क्षयरोग अन्त्य गर्छौं ।
राष्ट्रिय अभियान, हाम्रो योगदान ।

विश्व क्षयरोग दिवस २०२६

क्षयरोगसँग जोडिएको लाञ्छना तथा
विभेद अन्त्य गरौं !

नेपाल सरकार

स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय

राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोग रोकथाम उपचार (TB Preventive Treatment)

यदि तपाईं क्षयरोग भएका बिरामीको नजिकको सम्पर्कमा हुनुहुन्छ भने :

- ✓ सक्रिय क्षयरोग भए/नभएको यकिन गर्नुहोस् ।
- ✓ यदि सक्रिय क्षयरोग नभएको तर सुषुप्त क्षयरोग (Latent TB) भएमा सिफारिस गरिएको क्षयरोग रोकथामको उपचार गर्नुहोस् ।

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र

क्षयरोगसम्बन्धी सेवाहरूमा
सबैको पहुँच सुनिश्चित गरेर

क्षयरोगसम्बन्धी सेवा, अनुसन्धान
र नवप्रवर्तनमा लगानी गरेर

क्षयरोग अन्त्य गर्न सकिन्छ

विभिन्न क्षेत्रबिचको
सहकार्य र जवाफदेहिता
प्रवर्द्धन गरेर

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय क्षयरोग नियन्त्रण केन्द्र